

eller pasienter. I kraft av sin teoretiske «uryddighet» kan den fremme bevisstgjøring. Leseren ledes til å spørre seg selv: Går det an å forstå det vonde som plager andre?

Anna Luise Kirkengen

Senter for helsefremmende arbeid
Akershus universitetssykehus

Menneskerettigheter i globalt perspektiv

Galtung J.

Menneskerettigheter

Vestlige, universelle eller begge deler? 2. utg. 216 s, tab, ill. Oslo: Humanist forlag, 2007.

Pris NOK 268

ISBN 978-82-92-62231-5

Den bærer preg av å være en lærebok, men det redegjøres ikke for forfatterens intensjoner med den, annet enn at «boken er tilegnet de millioner som daglig ser sine menneskerettigheter trampet på, enten dette skjer

med hensikt eller ikke, som et aldri så lite bidrag til den store menneskerettighetstradisjonen». Boken er utkommet på mange språk og har to separate forord til henholdsvis de engelske og tyske utgavene og til de norske, italienske, portugisiske og tyrkiske utgavene. Den har 11 sider med noter og er oppdatert fra den første utgaven i 1994. Fremstillingen og språkb Bruken synes bedre egnet for en akademisk elite enn for de menneskene den er tilegnet. Det blir mange punkter og begreper å forholde seg til og man faller lett av i svingene under forfatterens lynrappe forflytninger gjennom tid, rom og sivilisasjoner.

FNs verdenserklæring om menneskerettighetene fra 1948 er oppstått innenfor den vestlige sivilisasjon og bærer preg av det. I en globalisert verden må det være et mål å gjøre menneskerettighetene universelle, slik at de kan aksepteres også i ikke-vestlige kulturer. Det er et av bokens hovedpoenger at dette må skje gjennom dialog.

Teksten er inndelt i fem kapitler som analyserer menneskerettighetene i forhold til den vestlige tradisjon, den juridiske tradisjon, menneskelige behov, sosiale strukturer og sosiale behov. Det legges stor vekt på en analyse av forholdet mellom menneskerettigheter og fundamentale menneskelige behov (overlevelse, velvære, frihet og identitet) som basis for å videreutvikle menneskerettighetene og gjøre dem mer anvendbare verden over.

Fredsforskeren Johan Galtung ser på menneskerettighetene som «en del av et generelt fredsprosjekt som går ut på å redusere menneskelig lidelse». Tre hovedpilarer står sentralt i menneskerettighetstradisjonen: menneskekroppens ukrenkelighet, menneskesjelens ukrenkelighet og likhet for loven, dvs. tre vestlige, men samtidig universaliserbare rettigheter. Mange av problemstillingene har nær relevans til medisinen og kan være nyttige å tenke igjennom for leger som møter mennesker fra mange slags kulturer i ekstreme livssituasjoner. Det gjelder bl.a. retten til mental helse, tørtens internasjonale struktur og motsetningen mellom den vestlige (oksidentale) individualismen (jeg-kulturen) og den østlige (orientalske) gruppetilhørigheten (vi-kulturen).

Kirsten Osen

Institutt for medisinske basalfag
Anatomisk avdeling
Universitetet i Oslo

God innføring i fedmeproblematikk

Lindroos A-K, Rössner S, red.

Fetma

Från gen- till samhällspåverkan. 386 s, tab, ill.

Lund: Studentlitteratur, 2007. Pris SEK 379

ISBN 978-91-44-04533-7

Dette er en svensk lærebok beregnet på fagfolk i helse-tjenesten, helse-administratorer og studenter. Redaksjonskomiteen har på oppdrag av svensk Förening for Obesitasforskning fordelt arbeidsoppgavene på tilgjengelige svenske eksperter. 28 forfattere har skrevet 36 kapitler om definisjoner, forekomst, årsaker, vektrelaterte lidelser, behandling og samfunnsmedisinske perspektiver, herunder forebygging.

De fleste av kapitlene gir overbevisende og kunnskapsbaserte presentasjoner om de medisinske konsekvenser av fedme. Det er mye nyttig biologisk faktastoff som kan være nytt for den medisinske leser, for eksempel fettvevets rolle i de neuroendokrine systemer, den komplekse appetittreguleringen samt betydningen av multifaktorier arv. Forfatterne presenterer et moderne syn på vektproblemer. Individuell sårbarhet for vektøkning settes i sammenheng med den sosiale kontekst på befolkningsnivå, der energiinntaket øker mens fysisk aktivitet går ned. Det illustreres godt hvorfor det er vanskelig å gå ned i vekt for den som ønsker det.

Her er også mye godt stoff om de medisinske konsekvensene av fedme som begrunner behovet for gode strategier på folkehelsenivå og i møte med den enkelte. Vi ønsker alle å bidra til å forebygge utviklingen av diabetes type 2, metabolsk syndrom, hjerte- og karsykdom, ulike kreftformer, søvnapné og belastningslidelser. Forskning viser imidlertid at allmennleger ofte synes de kommer til kort i møte med pasienter med fedme, og overvektige pasienter kan risikere å møte stigmatiserende holdninger hos hjelperen.

Derfor må en lærebok om fedme inneholde mer enn fakta. Som helsepersonell trenger vi kunnskap om hvordan vi kan motivere oss selv og pasientene våre til et langsiktig samarbeid om realistiske mål og om hvordan vi sammen kan møte og mestre de mange utfordringer som dette innebærer. Det er gode kapitler om kostbehandling, kognitiv terapi, fysisk aktivitet, farmakoterapi og bariatrisk kirurgi. Inntrykket blir likevel en skjevbalanse mellom problem og løsning, der praktiske strategier for anerkjennelse, mestring og langsiktig utholdenhet får for liten plass. Denne boken passer derfor bedre for den som ønsker en grundig innføring i problemstillingen enn for den som trenger hjelp til å komme i gang med praktisk handling.

Kirsti Malterud
Allmennmedisinsk forskningsenhet Bergen
Unifob Helse

Bedre søvn for alle?

Bjorvatn B.

Bedre søvn

En håndbok for deg som sover dårlig. 153 s, ill. Bergen: Vigmostad og Bjørke, 2007.

Pris NOK 249

ISBN 978-82-419-0487-5

Professor Bjørn Bjorvatn har skrevet et nyttig liten bok om søvnproblemer. Forfatteren er kjent som en dyktig forsker og inspirerende foredragsholder innen emnet. Det er bra at norske leger skriver bøker om sine områder. Målgruppen her er først

og fremst vanlige mennesker med dårlig søvn. Språket er saklig, med korte setninger. Vi følger også Anna, som er 43 år, og hennes søvnproblemer. Beskrivelsen av hennes lidelser er ikke direkte spennende, men er saklig fortalt og gir litt mer liv til bokens hovedtemaer. Disse fordelene

på sju kapitler, og vi får vite en del om søvnstadier og søvnregulering, utredning med vekt på anamnese, søvndagbok og søvnskjema, årsaker til søvnproblemer med de viktigste hovedgrupper samt behandling. Hele tre kapitler er viet behandling, og forfatteren forklarer hvor viktig det er å begrense søvn til natten, unngå søvnforstyrrende aktivitet og stimulantia på kveldstid og reservere sengen til de aktivitetene som hører hjemme mellom lakenene. Dette er ikke lett for de som sliter med insomni, og forfatteren gir gode råd fra sin omfattende kliniske erfaring med pasienter. Lysbehandling og kognitiv terapi omtales også. Et hovedpoeng er, som forfatteren og hans kolleger i bergensmiljøet har påvist vitenskapelig, at stimuluskontroll og søvnrestriksjon er et mye bedre alternativ over tid enn sovemidler.

Boken fremstår mer saklig og tradisjonelt oppbygd enn en del andre populærvitenskapelige bestselgere innenfor helse- og livsstilsmarkedet. Det er allikevel ingen lærebok, og forfatteren forklarer vanskelige ord. Jeg er enig med forfatteren i at helsepersonell vil ha nytte av den uansett, ikke bare fordi formatet passer godt til frakkelommen, men fordi boken gir en lettlest repetisjon om diagnostikk av søvnlidelser og en rask oversikt over feilforestillinger pasienter kan ha om søvn samt de råd som det er viktig å gi til pasientene. Det er særlig nyttig for helsepersonell at forfatteren har inkludert søvndagbok og noen andre viktige skjemaer som for eksempel Epworths søvnhetskala.

Jeg har ikke funnet faktiske feil. Forfatteren gir deg sine personlige råd og sin egen tilnærming til behandling. Prinsippene som skisseres, er velfunderte og stort sett ukontroversielle blant søvnmedisinere. Omtalen av sjeldne og vanskelige tilstander som utøvelse av vold under REM-søvn, må nødvendigvis bli for kortfattet til å kunne formidle vitenskapelig uavklarte spørsmål. Det kan også diskuteres om «snorkesyke» er god norsk forklaring for «søvnåpne».

Eli Møller har illustrert boken med fine humoristiske skisser. Den kan anbefales for alle som sover i Skandinavia.

Trond Sand

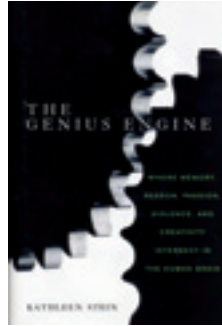
Institutt for nevromedisin
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fra forskningsfronten om den prefrontale cortex

Stein K.

The genius engine

Where memory, reason, passion, violence, and creativity intersect in the human brain. 292 s. Chichester: Wiley, 2007. Pris GBP 19 ISBN 978-0-471-26239-8

Dette er en velskrevet hyllest av den prefrontale cortex og dens underarealer dorsalt, lateralt, medialt og orbitofrontalt. Et terra incognita inntil de siste 10–15 år, men nye funksjonelle undersøkelser med elektroencefalografi (EEG), funksjonell MR og positronemisjonstomografi (PET) har gitt verdifull innsikt i hvorledes spesifikke underarealer av prefrontal cortex interagerer med hverandre, basalganglier, de limbiske strukturer og bl.a. parietallappen.

Fremstillingen – som er populærvitenskapelig, men med mye referanser til Broadmans arealer (BA) og overlappende subregioner – har god driv. Det er få illustrasjoner initialt, og det kunne gjerne vært flere og bedre illustrasjoner til teksten.

Kapitlene omhandler hukommelse, resonnering, lidenskap og følelser, vold, kreativitet og maskinell intelligens (silicon minds). Vekten er lagt på amerikansk forskning. I boken formidles en god oversikt over nyere forskningsdata, og på tross av sin lettlesthet og enkelte snarveier, gir den et godt innblikk i mange nyere hypoteser om frontallappens funksjoner og er hypotesegenererende. Undersøkelser av kognitiv funksjon diskuteres ofte sammen med data fra personer med lesjoner og funksjonsforstyrrelser.

Vi leser om multimodale nevroner hvis hukommelsesintegrasjon kan synes kontekstavhengig, om hvorledes oppmerksomhet og inhibitorisk kontroll bidrar til rasjonell målrettet atferd og koding av regler.

Er venstre prefrontale cortex sammen med samsidig temporallapp ansvarlig for inferensiell logikk? Her omhandles fri vilje og betydning av tro og overbevisning for deduksjon. Humor og lateralisering, IQ og prefrontal cortex, metakognisjon og betydning av areal BA10 omtales.

Personlig synes jeg kapitlet om emosjoner er best. Her fortelles om personer med ventromedial skade som mangler en «somatisk markør» for emosjoner og derfor mister emosjonell kontroll over avgjørelser. Ventromediale/orbitofrontale cortex muliggjør en emosjonell mental modell og en affektiv

arbeidshukommelse som korrelat til den kognitive representasjonen av arbeidshukommelsen i dorsolaterale prefrontale cortex. Eksempler på artige emosjonelle og kognitive interaksjoner er tallrike. Regulering av sinne, affektiv stil med dimensjonene «behavioral approach system» (BAS) og «behavioral inhibition system» (BIS) samt individuelle variasjoner i profiler av dette omtales. Videre omhandler boken fleksibilitet, betydningen av neuropeptid Y for stresstoleranse, litt om lykke og belønningssystem i hjernen, empati og som nevnt: egne kapitler om vold og kreativitet. Kapitlet om vold inneholder interessante hypoteser vedrørende strukturer i hjernen som er viktige for vår evne til å sette oss inn i andre menneskers emosjoner og kognisjon, såkalt «theory of mind». Boken kan leses som helgelektyre eller bearbeides for senere referanser.

Leger, psykologer og andre faggrupper innen nevropsykiatri vil ha mest utbytte av boken, men andre interesserte kan også ha utbytte av den. Boken anbefales varmt for alle som ønsker en rask og populær oppdatering om frontallappene.

Bernt A. Engelsen

Epilepsienheten
Nevrologisk avdeling
Haukeland Universitetssjukehus

Viktig lærebok i akuttkirurgi

Britt LD, Trunkey D, Feliciano D, red.

Acute care surgery

Principles and practice. 832 s, tab, ill. New York, NY: Springer, 2007. Pris USD 169 ISBN 978-0-387-34470-6

Dette er en nyttig og velskrevet lærebok som tar for seg akutte kirurgiske tilstander, inkludert traumatologi, i alle organsystem: abdomen, thorax, ekstremiteter, sentralnervesystemet, hud, bløtdeler, hode og hals. Formålet med boken er å beskrive diagnostikk og – relativt detaljert – selve den operative behandlingen av akutte tilstander som krever rask kirurgisk intervensjon. Forfatterne er meget anerkjente innen fagområdet.

Boken består av 51 kapitler inndelt i fem hoveddeler: generelle prinsipper; organbasert tilnærming; administrative/etiske/juridiske prinsipper; systemutvikling og internasjonale forhold. De to første delene utgjør hovedtyngden. I første del gjennomgås alt fra primærvurdering av pasientene og anestesilogiske- og intensivmedisinske forhold